

Çevre, çevre mültecileri ve çevreci sosyal hizmet

Environment, environmental refugees and green social work

Melahat Demirbilek^{1,2}

Received Date: 30 / 10 / 2015

Accepted Date: 13 / 04 / 2016

Öz

Sosyal hizmet bireyi çevresiyle etkileşimi içinde değerlendirir. Birey sosyal çevresinden etkilendiği gibi fiziksel çevresinden de etkilenir. Bundan dolayı sosyal hizmet insanın fiziksel çevreden kaynaklanan sorunları ile de ilgilenmektedir. İklimsel ve ekolojik faktörler insan davranışı ve uyumunda önemli bir belirleyicidir ve insan iklimi, iklim de insanı büyük ölçüde etkilemektedir. İnsan davranışı üzerindeki çeşitli çevresel faktörlerin etkilerini bütüncül bir yaklaşımla ele alan sosyal hizmeti ifade etmek üzere “çevreci sosyal hizmet (green social work)” terimi kullanılmaktadır. Bu çevresel faktörler arasında küresel ısınmadan kaynaklı iklim değişimi, deniz seviyesinin yükselmesi, su baskınları, kuraklık, çölleşme, ormansızlaşma vb. yer almaktadır. Çevresel bozulmalardan ve iklim değişikliğinden dolayı insanlar yaşanabilir güvenli çevreden mahrum olmakta ve bunun sonucunda yaşanabilir güvenli ülkelere doğru yer değiştirmeye zorlanmaktadır. Zorunlu olarak başka ülkelere göç eden bu insanlar çevresel mülteci veya iklim mülteci olarak adlandırılmaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesine göre, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan kişiler mülteci olarak tanımlanırken, iklim mültecileri bu tanımın dışında kalmaktadırlar. Sosyal hizmet çevre ve çevre mültecileri sorununun çözümü açısından koruyucu- önleyici ve bütüncül bir yaklaşımla yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde çevresel faktörlerin insan üzerindeki negatif etkisini azaltmaya ve çevre mültecilerinin haklarını korumaya yönelik makro boyutta farkındalık geliştirici ve insanları harekete geçirci, savunucu çalışmalar yapmalıdır. Aynı zamanda çevresel faktörlerden etkilenen insanlara ve çevre mültecilerine mikro-mezzo boyutta psiko-sosyal destek hizmetlerini de yürütmelidir.

Anahtar sözcükler: Çevre, Çevreci Sosyal Hizmet, Çevresel Mülteciler.

Abstract

Social work evaluates an individual within her/his environment. As the individual is affected by the social environment she/he is also affected by the physical environment. Thus, social work also deals with physical problems caused by the physical environment of an individual. Climate and ecological factors are important determinants on human behavior and adaptation, for human and climate affect each other. In order to express the social work that treats the effects of the various environmental factors on human behavior with a holistic approach, the term “environmentalist/green social work” is used. Among these environmental factors; climate change due to global warming, increasing sea levels, floods, drought, desertification and deforestation can be seen. People are deprived from viable secure environment due to environmental degradation and climate change, and as a consequence are forced to displace towards viable countries. Those who migrate by necessary towards other countries are named as environmental refugees or climate refugees. According to the 1951 Geneva Convention, where those people who are outside their home-state due to race, religion, nationality, political opinion, or membership of a particular social group are named as refugee; environmental refugees are outside the scope of this definition. The social work with a preventative and holistic approach to the environment and environmental refugee problem, has to act in local, national and international levels to decrease the negative effects of environmental factors on people, consciousness-raising, mobilizing people and advocating at macro level towards protecting the rights of environmental refugees. Meantime it has to conduct psycho-social support services at micro-mezzo scale to those people who are affected by environmental factors and to environmental refugees.

Keywords: Environment, Green Social Work, Environmental Refugees

¹ Yrd. Doç. Dr. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Melahat.Demirbilek@ankara.edu.tr

² Bu çalışma 29-31 Ekim 2015 tarihlerinde Antalya’da düzenlenen International Conference on Social Science and Education Research Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1. Giriş

Sosyal hizmet bireyi çevresiyle etkileşimi içinde değerlendirmektedir. Birey sosyal çevresini etkileyip ondan etkilendiği gibi, fiziksel çevresini de etkileyip, fiziksel çevreden de etkilenmektedir. Bu nedenle sosyal hizmetin ilgi alanına insanın sosyal çevresinin yanı sıra fiziksel çevresinden kaynaklanan sorunlarının da girmesi beklenmektedir.

Genelci yaklaşımı kullanan sosyal hizmetin mesleki kimliğini tanımlayan en önemli faktörler insan ve çevre (Kemp, 2011, 1200) olduğundan mesleki plan ve programlarda sosyal, ekonomik ve çevresel konulara öncelik verir (Drolet ve diğ., 2015, s. 528). Çünkü insan davranışı sosyal ve fiziksel çevre ile ilgilidir (Duyan, Sayar, Özbulut, 2008, s.47). Ancak son yıllara kadar sosyal hizmetin geleneksel “çevresi içinde birey” yaklaşımı nedeniyle sosyal hizmet uzmanları “sosyal” olanı öne çıkarmışlar, fiziksel çevre pek dikkate alınmamıştır. Bununla birlikte son zamanlarda sosyal hizmet akademisyenleri sosyal ve çevresel adalet konularında yeni teoriler geliştirmeye, fiziksel çevre, insan sağlığı ve iyiliği ile organizasyonlar arasında ilişki kurmaya başlamışlardır (Achstatter, 2014, s.2; Alston, 2015, s.359; Drolet ve diğ., 2015, s. 528; Mc Kinnon ve Santana, 2012, s.3; Philip ve Reisch, 2015, s.471). Çeşidi ve görülme sıklığı farklı olmakla birlikte çevresel sorunlar dünyanın bütün bölgelerinde görüldüğünden sosyal hizmet uluslar arası boyuta giderek daha çok yönelmekte, uluslar arası söylem ve değişime daha çok vurgu yapmaktadır. Bu durum sosyal adalet gibi geleneksel fikirlere bağlı sosyal hizmet için ayrı bir öneme sahiptir. Sosyal hizmet uzmanları 20.yüzyılda uluslar arası düzlemde yoksulluk, eşitsizlik, barış, insan hakları, mülteciler gibi çok sayıda alanda önemli ve baskın rol oynamışlardır. 21.yüzyılda ise geleneksel konular önemini korumakla birlikte yeni gündem maddeleri oluşmaya başlamıştır. En çok dikkat çekenlerin başında terörizm ve küresel ısınma gelmektedir. Küresel ısınma yaşamı ve dünyayı tehdit eden, ekonomiyi ve yaşam biçimini etkileyen bir olgudur. Ekonomideki ve yaşam biçimindeki bu değişim en çok dünyadaki yoksul ve dezavantajlı grupları etkilemektedir. Çevresel (ekolojik) tehlike dezavantajlı insanlar, toplumlar, nüfuslar ve ülkeler için iki kat daha fazladır. Çünkü dünyadaki incinebilir gruplar arasında yer alan yoksulların birçoğu küresel ısınmadan doğrudan etkilenen bölgelerde yaşamaktadırlar Bunun sonucunda milyonlarca iklim mültecisi yaşanabilir (habitat) alanlarını kaybettikleri ve evsiz kaldıkları için sığınma aramak zorunda kalmaktadırlar (İfe, 2007). Çevre (iklim) mültecileri fiziksel çevrenin olumsuz sosyal sonuçlarını en fazla yaşayan gruplar arasında yer almaktadır. Bu nedenle çevre ve çevre mültecileri konusuna değinilecektir.

2. Çevre ve çevre mültecileri

Fiziki çevrenin olumsuz sonuçları sosyal hizmetin konusu olan incinebilir insanlar üzerinde etkili olmaktadır. Bu olumsuz sonuçlar arasında doğal afetler ve insan kaynaklı afetler yer almaktadır. Doğal felaketler deprem, volkanik patlama, tsunami, hidrometeorolojik (sel, kasırga, tayfun, toprak kayması) afetler gibi insan müdahalesinin olmadığı felaketlerdir. İnsan kaynaklı felaketler arasında yoksulluk, halk sağlığı için yeterli altyapısı olmayan aşırı kentleşme, sanayi kazaları, ormansızlaşma, çölleşme, toprak kaybı, iklim değişikliği yer alır (Dominelli, 2013, s.432; Dominelli, 2014, s. 338; Ziya, 2012, s.236). Devletlerarası İklim Değişikliği Paneli (Intergovernmental Panel on Climate Change) (IPCC) (2013) raporuna göre 1950’lerden itibaren daha önce görülmemiş biçimde atmosfer ve okyanuslar ısınmakta, kar ve buz miktarları azalmakta, deniz seviyesi yükselmekte, sera gazı artmakta, kutuplardaki buz tabakası incelmektedir.

İklimsel ve ekolojik (çevresel) faktörler insan davranışı ve uyumunda önemli bir belirleyicidir ve insan iklimi, iklim de insanı büyük ölçüde etkilemektedir (Hayes ve Adamo, 2014; Kadioğlu, 2008). İklim olayları var olan sosyal eşitsizlikleri artırmakta ve dünya genelinde büyük sosyal problemlere sebep olmaktadır. Bu sosyal sorunlar arasında iklim değişikliğinden dolayı yerinden edilmiş ve çadırlarda kalan iklim (çevre) mültecileri, artan yoksulluk ve yerinden olan insanlar yer almaktadır. Ayrıca iklim değişikliğine bağlı topraktaki bozulmalar güvenli su ve gıdaya erişimi engellemekte, hava ve suya bağlı hastalıklara yol açmaktadır. Bu da hastalık ve ölüm oranlarında artışa, yetersiz beslenmede, stres ve ruh hastalıklarında artışa sebebiyet vermektedir. Afet sonrasında özellikle yoksullar, kadınlar, yaşlılar, çocuklar daha çok etkilenmekte ve incinilirlikleri daha da artmaktadır (Alston, 2015, s.358; Achstatter, 2014, s.12). İklim değişikliği ve çevresel sorunların olumsuz sosyal sonuçlarının büyük ölçüde doğal kaynaklara ulaşmada yaşanan çevresel adaletsizlik ve eşitsizlikle ilgili olduğu görülmektedir.

2.1. Çevresel adalet (eko-adalet)

İklim değişikliği ve çevresel felaketlerin sosyal etkileri değerlendirildiğinde, sosyal hizmetin konuyla ilgilenmesi için nedenler vardır. Sosyal hizmet alanının önde gelen konularından “sosyal adalet” ile (sosyal hizmetin konuları arasında düşünülmeyen) “çevresel adalet” arasında güçlü bir ilişki, hatta birbiri üzerine binişikli olduğu ifade edilmektedir. Çünkü sosyal hizmet uzmanlarının en fazla çalıştığı incinebilir gruplar olumsuz çevre koşullarının sonuçlarını daha fazla yaşayanlardır. Bunlar arasında ayrılmaya gücü yetmediği için kirlenmiş bir çevrede yaşamak zorunda kalan birey ve aileler, orman yangını ya da ağaç kesimi nedeniyle yaşadıkları yerden ayrılmak durumunda kalan insanlar, ağır sanayi bölgelerinde yaşamak zorunda olan yoksullar yer almaktadır (Alston, 2015, s. 346; Mc Kinnon ve Santana, 2012, s.3-23; McKinnon, 2013, s.156). Sosyal eşitsizlik ve iklim değişikliği madeni paranın iki yüzü gibidir. Bir yüzünde iklim değişikliğinin yol açtığı eşitsizlik ve güç, diğer yüzünde sosyal eşitsizlik ve gücün iklim değişikliği üzerindeki etkileri yer almaktadır (Beck, 2010; akt. Mc Kinnon ve Santana, 2012, s.4). Eko-adalet olarak bilinen çevresel adalet sosyal hizmette öne çıkan bir konu değildir. Çevresel adalet sağlıklı çevrede yaşama hakkı (Dominelli, 2013, s.436) olarak tanımlanırken, çevresel adaletsizlik insanların iyiliğini sağlayan kaynakların eşit olarak dağıtılmaması (Drolet, 2014, s.339) olarak ele alınmaktadır. İnsanların yaşadıkları yeri terk etmelerinin bir nedeni de doğal kaynakların eksikliğidir (Achstatter, 2014, s.10). Özetle dünyanın gelişmiş bölgelerinde yaşayan ve ekonomik olarak güçlü olan insanlar doğal kaynaklara daha rahat ulaşmaktayken, diğer bölgelerde yaşayanlar doğal kaynaklara (su, ekilebilir verimli topraklar vb.) erişimde güçlükler yaşamakta ve çevre kirliliğinin bedelini daha çok dünyanın yoksul ülkelerinde yaşayanlar ödemektedir (Myers, 2005; Ife, 2007). Bedel ödeyenlerin başında çevre mültecileri gelmektedir. Ekolojik nedenlerden dolayı yer değiştiren insanlar için “çevre mültecileri”, “iklim mültecileri”, “çevresel mülteci”, “çevresel göçmen” gibi farklı tanımlamalar yapılmaktadır.

2.2. Çevre (iklim) mültecileri

“Çevresel mülteci” kavramı insanların çevresel nedenlerden dolayı yer değiştirmesini de içeren şemsiye bir kavramdır. Çevresel sorunlar belli bölgelerde insanların yaşam alanlarını daha az yaşanacak hale getirmekte ve bu yüzden insanlar göç etmektedir (Neuteleers, 2011). İklim değişikliğine karşı insanların göç etmesi doğal bir uyum sürecidir. Dünya ölçeğinde her yıl milyonlarca insan tarım alanlarının bozulması, doğal ya da insan kaynaklı afetler, endüstri kazaları, iklim değişimlerine bağlı olarak kuraklık, sel vb. diğer doğal felaketlerin yol açtığı nedenlerden dolayı

göç etmek zorunda kalmaktadırlar (Đurkova ve diğ., 2012; Mutluer ve Südaş, 2013; Piguet, 2008; Mc Kinnon ve Santana, 2012, s.8).

1951 BM Mülteci Sözleşmesine göre mülteci “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs” olarak tanımlanmaktadır.

Zulüm insan hakları açısından şiddet anlamına gelmektedir ve “iklim değişikliği”ni “zulüm” kategorisinde ele almada güçlükler yaşanmaktadır (Đurkova ve diğ. 2012). Ayrıca mülteci, kendi vatandaşı olduğu ülkeden başka bir ülkeye zorunlu nedenlerle göç eden insanları tanımlamaktadır. Gönüllü olarak göç edenler göçmen olarak adlandırılmaktadır. Çevre mültecileri eğitim, ekonomik gibi gönüllü nedenlerden dolayı değil, çevresel felaketlerden kaynaklı zorunlu nedenlerle göç etmektedirler ve bundan dolayı iklim mültecileri olarak adlandırılmakta ve “kuraklık, toprak erozyonu, çölleşme, ormansızlaşma ve nüfus yoğunluğu ve aşırı yoksullukla birlikte görülen diğer çevresel sorunlar nedeniyle kendi topraklarında güvenli olarak geçimlerini sürdüremeyen (Myers, 2005) insanlar olarak tanımlanmaktadır. Ancak 1951 Cenevre Sözleşmesi mültecilere uluslar arası alanda sığınma hakkı ve koruma sağlarken, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği “çevresel mültecileri” yasal olarak korunacak gruplar arasında ele almamaktadır (Rebert, 2006).

Gerçekte çevresel sorunların sürüklediği mültecilerle, ekonomik sorunların belirleyici olduğu mültecilerin arasında ayırım yapmak kolay değildir (Myers, 2005:16.2). Çünkü yoksulluk ve çevre sorunları birbirini etkilemektedir. Bu durumu iki yönüyle ele almak gerekir. Birincisi, dünyanın gelişmekte olan bölgelerinde insanların eğitim, gelir düzeyleri düşük olduğundan çevresel farkındalık ve bilinç düzeylerinde de eksiklik olduğu görülmektedir. Bu nedenle sahip oldukları ve içinde yaşadıkları çevreyi korumaya dönük uygulamalarda gelişmeye ihtiyaç duyulduğu ortadadır. İkincisi, gelişmiş ülkeler avantajlı olarak kuraklığın, susuzluğun, ormansızlığın az görüldüğü, yağışların bol olduğu coğrafi konumda yer aldıklarından doğal nedenlere dayalı çevre sorunlarının konusu olmaktan uzaktırlar. Ayrıca eğitim ve refah düzeyleri diğer gelişmekte olan bölge ve ülkelere oranla yüksek olduğundan içinde yaşadıkları çevreyi korumakta ve insan eliyle oluşan felaketleri önlemede daha başarılıdırlar (Myers, 2005:16.2). 2050 yılında yaklaşık 150 milyon insanın, çevresel göçmen olması (Đurkova ve diğerleri, 2012) beklendiği düşünüldüğünde sosyal hizmet açısından durumun önemi daha iyi kavranmaktadır.

Çalışmalar iklim değişikliği ile ilgili yer değiştirmelerin göçmenlerin iyi olma halleri üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Süreç uzun vadeli strese ve psiko-sosyal etkilere neden olmaktadır. Köklerinden ayrılmak kültür ve kimlik kaybına yol açmaktadır. Göç edenler topraksız, evsiz, işsiz kalmakta ve yeni yerlerindeki kamusal (alanlara girişleri) hizmetlerden sınırlı şekilde yararlanmaktadırlar. Toplumsal bağlarının zayıflaması sosyal ağlarını daraltmaktadır (Wong, 2015). İklim değişikliği ve çevresel nedenlerden dolayı zorunlu olarak göç eden çevre mültecileri arasında yoksullar, kadınlar, yaşlılar vb. incinebilir gruplar daha fazla kırılganlık yaşamakta ve daha fazla zarar görmektedirler. Bu gruplar sosyal hizmetin birinci derecede ilgi alanına girdiğinden, sosyal hizmet uzmanlarının bu gruplarla çalışma yapma gereği ortaya çıkmaktadır.

Yoksullar: Küresel ısınmanın başlıca kurbanları yoksullardır. Afrika ülkeleri ve küçük ada devletleri küresel ısınmada payları çok düşük olmakla birlikte etkilerinden en büyük zararı onlar görmektedirler. Yoksul ve gelişmekte olan ülkeler, iklim değişikliğinin ekonomik ve insani yükünün 10'da 9'undan fazlasını çekmektedir (Karabasan, 2010). Sürdürülebilir olmayan gelişim modelleri, kaynakların eşit olmayan dağılımı yapısal eşitsizliği teşvik etmekte ve en çok yoksul ve düşük gelirli insanları etkilemekte ve onların baş etme kapasitelerini azaltmaktadır (Dominelli, 2013, s.431). Gelecekte de küresel ısınma ve iklim değişikliği zararlarının fakir ülkelerde daha fazla hissedileceği öngörülmektedir (Stojanov, 2005; Taner, 2009).

Kadınlar: Birleşmiş Milletler Kadın İzleme (Women Watch) raporlarına göre, öncelikle dünyanın en yoksul çoğunluğunu teşkil eden ve doğal kaynaklara ulaşmaları iklim değişikliği tarafından engellenen kadınlar, iklim değişikliğinin etkilerine karşı erkeklere göre daha savunmasızdırlar. Özellikle geçimleri yerel doğal kaynaklara yüksek derecede bağlı olan gelişmekte olan ülkelerin kırsal bölgelerinde yaşayan kadın ve erkekleri kırılgandır. Bu gruplar güvenli içme suyu, yemek pişirme suyu, gıda bulma sorumluluğunu üstlenmektedirler. Kırsal kesimdeki kadınlar kaynaklara ulaşmada, karar verme süreçlerinde, yer değiştirmede orantısız bir şekilde iklim değişikliğinden etkilenmektedirler. Bu durum iklim değişikliğinin yol açtığı çevresel ve insani krizlere cevap vermede cinsiyetçi hassas stratejileri tanımlama için önemlidir. Fakirleşen kadınlar özellikle cinsiyet eşitsizliğinin de yüksek olduğu toplumlarda ekolojik yıkımların doğurduğu olumsuzluklardan en çok etkilenenler arasındadır.

Yaşlılar: Ekolojik yıkımlar karşısında kırılganlığı yüksek olan bir diğer grup da yaşlılardır. İklim değişikliği yaşlı insanlar üzerinde dış stres faktörü olmaktadır. Psiko sosyal kırılganlıkları sosyal ve ekolojik alanda seslerinin çıkmasını engellemektedir. Sosyal hizmet iklim değişikliğine karşı uyum sağlamada yaşlı insanların sesi olmada doğru bir meslektir (Chiemeka, 2013). Göç insanların sosyal çevresinden izolasyonu anlamına gelmediğinden (Drolet, 2013, s.57) sosyal hizmet uzmanları mikro, mezzo, makro boyutta sosyal meseleleri insan ve çevresi bağlamında ele almaktadırlar.

3. Çevreci sosyal hizmet

Çevreci sosyal hizmet insanların yaşadıkları çevreden ayrılmalarını önlemek, kaynakların tüm dünyada eşit paylaşımını sağlamak, dünyanın bitki örtüsünü (flora) ve hayvan türlerini (fauna) korumak, dünyanın geleceğini yok etmeyecek sürdürülebilir gelişimi sağlamak (Dominelli, 2013, s.438) için gereklidir.

Çevre ve özellikle yoksulluk ve güvenlik ile diğer sosyal, politik ve ekonomik faktörler arasında ilişki vardır (Drolet, 2013). İnsan davranışı üzerindeki çeşitli çevresel faktörlerin etkilerini bütüncül bir yaklaşımla ele alan sosyal hizmeti ifade etmek üzere “çevreci/yeşil sosyal hizmet (green social work)” tanımlaması kullanılmaktadır (Dominelli, 2013, s. 432-436; Drolet, 2013, s.55). Bir uygulama biçimi olarak çevreci sosyal hizmet, çevresel adaletsizlikten kaynaklanan insanların iyilik hallerini ve çevrelerini iyileştirmek amacındadır. Çevreci sosyal hizmet uzmanı mesleki müdahalelerini özellikle Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin çevresel adalet sağlaması gerektiği temeline dayalı olarak gerçekleştirir. Çünkü her üye ülke İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine imza attığı için vatandaşlarının yaşamsal ihtiyaçlarını yerine getirmekle sorumludur (Dominelli, 2013, s.436).

İklim değişikliği, küresel ısınma, çevre felaketleri giderek daha fazla sosyal ve ekonomik eşitsizlik ve adaletsizlik ürettiği için yalnızca bilimsel bir problem değil aynı zamanda sosyal bir

sorundur. Direkt olarak sosyal, ekonomik ve politik sistemden etkilenmektedir. İklim değişikliği, sosyal ve ekonomik eşitsizlik ve adaletsizlik üreten nedenlerden biri olduğu ve iklim mültecileri giderek artan oranda sosyal hizmetin ilgi alanına girdiği için sosyal hizmet uzmanının uluslar arası çalışma gereğini giderek zorlamaktadır. Sosyal hizmet uzmanları dünyanın farklı bölgelerinde iklim değişikliğinin insanları nasıl etkilediğini anlamaya çalışmalı, sosyal adalet ve insan hakları üstündeki etkisini tartışmada ön sıralarda yer almalı ve küresel ısınmayı önleyecek çalışmalarda bulunmalıdırlar (Ife, 2007).

Bilimsel ve teknolojik bilginin egemen olduğu bir çevrede iklim değişikliği, çevresel felaketler ve küresel mücadele başta olmak üzere, sosyal hizmet insan hakları ve sosyal adalet meselelerini gündeme getirmede öncü ve önemli rol oynayabilir. Çevre ve iklimle ilgili felaketler kritik düzeyde artmakta, bundan dolayı insanlar daha fazla kırılganlığa maruz kalmakta ve yeni çevre ortamına uyum sağlamakta zorlanmakta ve felaketlerden kaçınmak için başka bölgelere göçmektedirler. Birçok sosyal hizmet uzmanı sosyal adalet bakış açısı ile bu alandaki uluslar arası sivil toplum kuruluşlarında çalışmaktadır (Alston, 2015, s.360-361).

4. Sonuç ve değerlendirme

Sosyal hizmet çevresi içinde birey yaklaşımının sınırlarını genişleterek sosyal çevrenin yanı sıra fiziksel çevreyi daha fazla dikkate almalıdır. Çünkü insan fiziksel çevreyi etkilediği gibi, fiziksel çevre de insanı etkilemekte ve bu da sosyal sorunlara yol açmaktadır. Fiziksel çevrenin yol açtığı sosyal problemler arasında iklim değişikliği veya çevresel felaketlerden dolayı zorunlu olarak yer değiştiren insanlar da yer almaktadır. Çevre (iklim) mültecileri arasında en kırılgan ve en incinebilir olanlar yoksullar, kadınlar, çocuklar, yaşlılardır. İklim değişikliği ve ekolojik yıkımların yer aldığı fiziksel çevre günümüzde uluslar arası düzeyde sosyal hizmetin konusu olmaya başlamıştır. Sosyal hizmetin ve sosyal hizmet uzmanlarının bu konuda makro, mezo ve mikro düzeydeki çalışmalarının neler olabileceğine değinilecektir.

Makro Düzey: Sosyal hizmet uzmanları uluslararası düzeyde insanların iyilik hallerinde etkili olan eşitlik ve dayanışma sağlama, insan hakları, sosyal ilişkiler ve sürdürülebilir çevre ile ilgili becerilerinden dolayı çevreyle ilgili aktivitelere önemli katkıda bulunabilirler (Drolet ve diğ., 2015, s. 530). İklim değişikliği ve çevresel bozulmaların insanın üstündeki olumsuz etkisini azaltmaya yönelik koruyucu önleyici çalışmalarda aktif rol oynayabilirler. Bununla ilgili olarak multidisiplinel bir yaklaşımla ulusal ve uluslararası düzlemde çevresel adalet ve sosyal destek sağlamaya dönük farkındalık geliştirici eğitim çalışmalarına (karbon gazının kullanımının azaltılması, yeşil endüstri ve temiz enerji kullanımının artırılması vb.) katkıda bulunabilir, plan ve program oluşturmada rol alabilir, bu yönde politikaların oluşturulması için lobicilik faaliyeti yapabilirler. İnsanların kaynaklara eşit şekilde ulaşabilmeleri için çevresel adaletsizlikle mücadele edebilir, sürdürülebilir gelişme için alternatif model oluşturma çalışmalarına katılabilirler. Bu amaçla ödül sistemi geliştirilmesine katkı verebilirler (Achstatter, 2014., s.17; Alston, 2015; Dominelli, 2011; Dominelli, 2013, Peeters, 2011, s.6). Philip ve Reisch'e (2015, s.480) göre sosyal hizmet uzmanları kişinin kendi kaderini tayin hakkı anlayışı çerçevesinde sosyal adalet ve çevre konularını bir bütünlük içinde ele alma konusunda kolektif bir sorumluluğa sahiptirler.

Sosyal hizmet uzmanları sosyal, ekonomik ve çevresel nedenlerden dolayı yer değiştiren göçmenler için toplumların kapasite geliştirme çalışmalarını destekleyebilirler (Drolet, 2013, s.55). Giderek artan çevre mültecileri ile ilgili olarak sosyal hizmet önemli bir role sahiptir. Sosyal hiz-

met uygulayıcıları çevresel mültecileri korumak ve insan hakları temelinde yaklaşım geliştirilmesine katkı verecek yerel ve evrensel politika geliştirilmesinde rol alabilirler. Çevresel mültecilerle ilgili çalışmaları bütüncül bir yaklaşımla göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası aşamaları içinde yürütmek etkililiği artıracaktır. (Drolet, 2013, s.58-59, Peeters, 2011, s.6). Drolet'e (2013, s.60) göre çevresel mültecilerle çalışan meslek elemanları, onları savunmak için politik alanda kolektif olarak seslerini yükseltmelidirler. Sosyal hizmette savunuculuk önemli bir roldür ve sosyal hizmet uzmanları yavaş ya da hızlı çevresel değişimler nedeniyle yer değiştiren incinebilir grupları savunmakla sorumludurlar.

Mikro-Mezzo Düzey: Sosyal hizmet uzmanları iklim değişikliği ve ekolojik bozulmalardan dolayı yer değiştirmek zorunda kalan iklim mültecileriyle ve etkilenen diğer insanlara psiko-sosyal destek sağlamak üzere birey, aile ve grup çalışması yapabilirler. Grup ve topluluklara afet öncesinde, afet sırasında ve afet sonrasında kendilerini nasıl koruyacakları konusunda eğitim verilmesini organize edebilirler. Uygulayıcı olarak sosyal hizmet uzmanı çevresel adalet sağlama amacıyla kolaylaştırıcı, koordinatör, harekete geçirici, toplum ve yönetim arasında arabulucu, danışmanlık, insanların haklarını savunucu, felaketin duygusal sonuçlarıyla baş etmede insanlara yardım eden terapist (Dominelli, 2013, s.438) rolü oynayabilir.

Kaynakça

- Achstatter, L. C. (2014). Climate Change: Threats to Social Welfare and Social Justice requiring Social Work Intervention. *21st Century Social Justice*. 1(1), 1-22.
- Alston, M. (2015). Social work, climate change and global cooperation. *International Social Work*, 58(3), s.355-363, DOI: 10.1177/0020872814556824.
- Chiemeka, A. P. (2013.) The Effect of Climate Change on the Elderly Population; Roles of Social Work: A Study of University of Nigeria, Nsukka, Sci/Environment. <http://www.modenghana/news/464085/1/the-effect-of-climate-change-on-the-elderly-popula.html> (Erişim Tarihi: 22.09.2015).
- Dominelli, L. (2011). Climate Change: Social Workers' Roles and Contributions to Policy Debates and Interventions. *International Journal of Social Welfare*. 20:430-438, DOI: 10.1111/j.1468-2397.2011.00795.x.
- Dominelli, L. (2013). Environmental justice at the heart of social work practice: Greening the profession. *International Journal of Social Welfare*. 22: 431-439. DOI: 10.1111/ijsw.12024.
- Dominelli, L. (2014). Promoting environmental justice through green social work practice: A key challenge for practitioners and educators. *International Social Work*. 57(4), s.338-345. DOI: 10.1177/0020872814524968.
- Drolet, J. (2013). Social Work and Environmentally Induced Displacement: A Commentary. *Refuge*. 29 (2), pp. 55-62.
- Drolet, J.; Wu, H.; Taylor, M.; Dennehy, A. (2015). Social Work and Sustainable Social Development: Teaching and Learning Strategies for 'Green Social Work' Curriculum. *Social Work Education*. 34(5), s.528-543. <http://dx.doi.org/10.1080/02615479.2015.1065808>.
- Đurková, P.; Gramilova A.; Kiss B.; Plaku M. (2012). Climate Refugees in he 21st Century, Regional Academy on the United States, <http://acuns.org/wp-content/uploads/2013/01/Climate-Refugees-1.pdf> (Erişim:03.02.2015).
- Duyan, V; Sayar, Ö.Ö.; Özbulut, M. (2008). *Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak: Sosyal Hizmet Uzmanları ve Sosyal Hizmet Alanında Çalışanlar İçin Bir Rehber*, Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Hayes, A. C.; Adamo, S.B. (2014). Introduction: understanding the links between population dynamics and climate change. *Popul Environ*. 35:225-230, DOI: 10.1007/s11111-014-0208-1.
- Ife, J. (6 Novembre 2007) The New International Agendas: What Role for Social Work, <http://ifsw.org.statements/the-new-international-agendas-what-role-for-social-work/> (Erişim Tarihi: 22.09.2015).

- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (2013). Climate Change 2013: The Physical Basis, IPCC Working Group, http://www.climatechange2013.org/images/report/WG1AR5_SPM_FINAL.pdf (Erişim 06.07.2015).
- Kadioğlu, M. (2008). Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye (Global Climate Change and Turkey). *Mühendis ve Makine*. Cilt:50, Sayı:593, 15-25.
- Karabasan Net (2010), Küresel ısınma yoksulları vuruyor ,<http://www.karabasan.net/kuresel-isinma-yoksullari-vuruyor/> (Erişim:08.06.2015).
- Kemp, S.P. (2011). Recentring Environment in Social Work Practice: Necessity, Opportunity, Challenge. *British Journal of Social Work*, 41, s.1198-1210, doi: 10.1093/bjsw/bcr119.
- McKinnon, J.; Santana, R. (2012). Social work and changing environments (Ed.) T.H. karen Lyons, Manohar Pawar, Natalie Huegler, Nigel Hall. *Sage Handbook of International Social Work* içinde, London: Sage, s.265-278.
- McKinnon, J. (2013). The Environment: A Private Concern or a Professional Practice Issue For Australian Social Workers. *Australian Social Work*, 66(2), 156-170, <http://dx.doi.org/10.1080/0312407X.2013.782558>.
- Mutluer, M.; Südaş, İ. (2013). "'Görünmez' Bir Küresel Sorun: Çevre Mültecileri" Prof. Dr. İlhan Kayan'a Armağan Kitabı. Editör: E. Öner, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Myers, N. (2005). Environmental Refugees: An Emergent Security Issue; paper presented at 13 th Economic Forum, Session III-Environment and Migration, EF.NGO/4/05 22 May 2005, ENGLISH only, Prague, 23-27 May 2005.
- Neuteleers, S. (2011). Environmental Refugees: A Misleading Notion for a Genuine Problem. *Ethical Perspectives*. 18 (2), s.229-248.
- Peeters, J. (2012). A Comment on "Climate Change: Social Workers' Roles and Contributions to Policy Debates and Interventions". *International Journal of Social Welfare*.
- Piguet, E. (2008). Climate Change and Forced Migration, New Issues in Refugee Research, Research Paper:153, UNHCR, The UN Refugee Agency Policy Development and Evaluation Service. <http://www.unhcr.org/47a316182.html> (Erişim:03.02.2015).
- Philip, D.; Reisch, M. (2015). Rethinking Social Work's Interpretation of 'Environmental Justice': From Local to Global, *Social Work Education*, 34(5), s.471-483, <http://dx.doi.org/10.1080/02615479.2015.1063602>.
- Rebert, T. S. (2006). The Rising Flood? Environmental Refugees in a Political Ecology Perspective, Comparative Environment and Development Studies. <http://www.maclester.edu/academics/geography/courses/coursepages/rebert.pdf> (Erişim: 08.07.2015).
- Stajonov, R. (2005). Environmental Refugees Between Development and poverty- Case Study of the Three Gorges Dam Area, 11 th EADI General Conference Insecurity and Development Regional Issues and Policies for an Interdependent World, Bonn, 21-24 September 2005, <http://projects.osu.edu/igeography/docs/EADI%20between%20development%20and%20poverty-3GD.pdf> (Erişim: 02.07.2015).
- Taner, A.C. (2009). Küresel Isınma Mültecileri. Fizik Mühendisleri Odası Yayınları Faydalı Bilgiler, Çağın Polisi Dergisi, 70.Sayı:1-5, <http://www.fmo.org.tr/yayinlar/kuresel%20isinma%20mülttecileri.pdf> (Erişim:02.07.2015).
- UN WomenWatch: The UN Internet Gateway on Gender Equality and Empowerment of Women, http://www.un.org/womenwatch/feature/climate_change/downloads/Women_and_Climate_Change_Factsheet.pdf (Erişim: 02.07.2015).
- Wong, S. (2015) Salem Press Encyclopedia of Science, Item: 89475689 <http://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=3&sid=ccf99a28-35f0-4724-8e46-e0c9dd25d015%40sessionmgr113&hid=114&bdata=Jmxhbm9dHImc2l0ZT1lZHMtbG12ZQ%3d%3d#db=ers&AN=89475689>.
- Ziya, O. (2012). Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri; Climate Refugees In The Uncertainty Of Being A Refugee or Migrant. *TBB Dergisi*. 99, s. 229-240.

Extended abstract in English

Social work addresses the individuals in their environment. Until recent years the traditional social work was emphasizing more on the social environment. For the social workers are highlighting “the sociable”, they were overlooking the physical environment. It is one of the factors that are affecting human behavior. Therefore, in the past years, physical environment has entered into the focus of social work, and social work academics have been correlating between the physical environment and human health and wellness. Within this respect, in the agenda of social work, one of the new topics that came into the attention in the 21st century regarding environment is global warming and environmental disasters.

The rise in the human population in our world causes more carbon emission to the atmosphere which results with global warming that leads to the melting of icebergs ending with the events like; flash flooding, rise in sea levels, drought, deforestation, salification of the soil and nuclear reactor accidents; which are more human induced environmental disasters that can be avoided, and; earthquakes, tsunami and floods – like natural disasters are environmental happenings of the physical environment affecting the human behavior. They are called from time to time “global warming”, sometimes “climate change” and other times as “environmental disasters”. The human being affects the climate on a huge scale and vice versa. After these huge environmental disasters, people are losing their habitats and are forcefully migrating to new places where they may find clean water, fresh food, clean air and seeking for shelter possibilities. People migrating due to climate change is a natural adaptation process. Those people that are migrating by force to other countries; because of unsustainable livelihood in their lands under security threats due to drought, erosion, desertification, deforestation and dense population and other environmental (physical) issues with extreme poverty; are called in different denotations as “environment refugees”, “environmental refugees” or “climate refugees”. Climate issues are increasing the already existing social inequality and on a global scale causes to major social problems. Sub-Saharan African countries are the place for environmental refugees, as well as the regions and countries such as China and Mexico have a substantial number of environmental refugees.

The reason why those people are analysed as refugees is that the traditional political refugee states the concept of “forced migration” which determines its definition in international law. However, as the 1951 Geneva Convention provides to political refugees the right of asylum and shelter, because environmental refugees are out of the scope of this definition, they cannot be provided international protection, they are rejected by the countries where they seek asylum, or are forced to return to their degraded environments where they cannot even live. There is no government institution that is interested with environmental refugees.

The most vulnerable among the climate refugees are the poor and the women. The environmental degradation and resource consumption are playing an important role on the population movements especially related to poverty, malnutrition and social inequality. The displaced people are deeply poor. Due to environmental injustice, even though the poor have the least responsibility when climate and environmental degradations occur, they are the ones who pay the highest and heaviest burden. The women who are in the poor groups are paying the costs twice more.

The roles and functions of the social workers towards the people who are affected by climate change and environmental disasters, or climate refugees who are migrating because of these reasons can be defined as follows: green social work – which avoids people to leave their environment, enabling the resources to be shared equally on a global scale and sustainable development.

With the protective, preventive and an integrated approach, from the perspective of solving the problems of environment and environmental refugees, social work can make studies on local, national and international levels to decrease the negative effects of environmental factors on people (e.g. decreasing carbon emission) and serving environmental justice. Social workers can have an active role on making regulations protecting the rights of climate refugees and protecting their economic, social and cultural rights in their new environments. As long as the environmental problems continue which endangers the lives of the environmental refugees when they return to their countries, the social workers can be effective to prohibit forcing them to return. On macro scale, social workers can make studies that will increase consciousness and triggering people, towards the protection of the rights of environmental refugees. On these studies, the social workers can put forward their mediator, facilitator and educative and counsellor roles and on a micro-mezzo level they can provide psycho-social support services to the people who are affected by environmental factors and environmental refugees.